

Yahudi Düğün Gelenekleri

Asife ÜNAL

Doç. Dr., Bartın Üniversitesi İİF, Felsefe ve Din Bilimleri Böl.
asifeunal@gmail.com

Öz

Geleneksel Yahudi düğünü her cemaatin yerleşik adetlerine göre bazı küçük farklılıklar göstermekle birlikte, ana unsurlarıyla yüzyıllardır değişmeden bugüne kadar gelmiştir. Yahudi düğün gelenekleri, Yahudi neslinin devamına vesile olan aile birliğinin kutsallığına uygun şekilde dini özellikler taşımaktadır. Önceleri ayrı zamanlarda olan nişanlanma (*erusin/kiduşin*) ve evlenme (*nisuin*) merasimlerinin birleştirilerek yapıldığı bu törene, cemaat büyük bir önem vermektedir. Bu törenin en önemli bölümleri hupa altında yüzük takılması, bir nevi evlilik kontratı olan ketuba verilmesi, yedi kutsamanın okunması ve bardak kırılmasıdır. Bu makalede Yahudi düğün gelenekleri; düğün öncesi hazırlıklar ve düğün olarak iki bölümde incelenecektir. Anadolu'da uygulanan bazı düğün gelenekleri ile benzerliklere de işaret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yahudi, Düğün, Mikve, Hupa, Ketuba, Yedi Kutsama.

Jewish Wedding Traditions

Abstract

The traditional Jewish wedding has so far unchanged for centuries in the basic elements, although each congregation has demonstrated little differences due to settled customs. The Jewish wedding traditions carries proper religious properties for the the sanctity of family unity which conduce to the continuation of the Jewish generation. The community attaches great importance to this united ceremony, combining the engagement (*erusin/kiddushin*) and the marriage (*nisuin*) which had been done separately at first. The most important parts of this wedding are; fitting rings under Huppah, giving the Ketuba which is a kind of marriage contract, reading the seven Beraha, and breaking glasses. This article in the Jewish wedding traditions will be examined in two parts: pre-wedding preparations and the wedding. And also the similarities with some wedding traditions practiced in Anatolia will be indicated.

Keywords: Jewish, Wedding, Mikveh, Huppah, Ketubah, Seven Blessings.

Giriş

Yahudilikte evlilik, Yahudi neslinin devamını sağlayan kutsal bir *mitsva*¹ olarak kabul edilmektedir.² Bundan dolayı düğünlerde dinî geleneklere geniş olarak yer verilmektedir. Yahudi düğün gelenekleri her cemaatin yerleşik adetlerine göre bazı farklılıklar göstermekle birlikte³ temel unsurlar yüzyıllardır değişmeden bugüne kadar gelmiştir.⁴ Tören genellikle sinagogda veya açık havada, bir haham ile cemaatin huzurunda yapılmaktadır. Hupa altında bir yüzük takılması, ketuba verilmesi, yedi berahanın okunması ve bardak kırılması düğünün en temel uygulamalarıdır.

Bu makalede Yahudi düğün gelenekleri, gerekmedikçe mezheplerin farklı uygulamalarına yer verilmeden, düğün öncesi hazırlıklar ve düğün olarak iki kısımda incelenecektir. Bu geleneklerin arka planına ve Anadolu'da uygulanan bazı düğün gelenekleri ile benzerliklerine de yer yer işaret edilecektir.

1. Düğün Öncesi Hazırlıklar

a. Düğün zamanının tespiti:

Düğün töreni için yapılması gereken ilk iş, düğün tarihinin tespitidir. Yahudilikte evlilik tarihi, gelinin regl dönemine ve takip eden haftaya denk gelmeyecek şekilde belirlenir.⁵ Ayrıca bu tarihin tespitinde göz önüne alınması gereken bazı bayram ve dönemler vardır. *Roşaşana*, *Pesah*, *Şavuot*, *Sukot* Bayramlarında; 17 Tamuz'dan 9 Av'a (*Tişa beAv*) kadar olan sürede; *Omer* sayımı döneminde (*Lag Baomer*'e kadar olan 33 günlük sürede); *avelut*, *taanit* ve *şabat* günlerinde düğün töreni yapılmaz.⁶ Ayrıca, Türkiye'deki Yahudi geleneklerine göre *Heşvan* ayında da düğün yapılmaz.⁷ Bayramlarda

¹ *Mitsva* (çoğulu *mitsvot*):Yahudilikteki 613 dini buyruk. Bunların listesi için bkz."A list of the 613 Mitsvot", erişim tarihi 04.02.2016, <http://www.jewfaq.org/613.htm>; "613 Mitsvot", erişim tarihi 04.02.2016, https://tr.wikipedia.org/wiki/613_Mitsvot; Yusuf Besalel, "Mitsva", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001), c.II, s.415-424.

² I.Abrahams, "Family (Jewish)", *Encyclopedia of Religion and Ethics (ERE)* (Edinburg: T.T. Clark, 1912), c.V, s.741; I. Abrahams, "Marriage (Jewish)", *Encyclopedia of Religion and Ethics (ERE)* (Edinburg: T.T. Clark,1925), c.VIII, s.460; Max Thurian, *Marriage and Celibacy* (London: SCM Press, 1959), s.38; Rabbi Yaacov Vainstein, *The Cycle of Jewish Life* (Jeruşalim: WZO, 1990), s.43.

³ Bkz. Cyrus Adler -M. Grunwald, "Marriage Ceremonies", *Jewish Encyclopedia*, (1906), c.VIII, s.340-347.

⁴ Bkz. J. H. Herbert, "A Jewish Wedding 2000 Years Ago", erişim tarihi 07.02.2016, <http://heraldofhope.org.au/wp-content/uploads/2013/12/A-Jewish-Wedding-2000-Years-Ago.pdf>.

⁵ Zev Schostak, *Jewish Family Laws* (Jeruşalem: 1983), s.48-49.

⁶ Yusuf Besalel, "Evlilik", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001), c.I, s.161; Gabrielle Kaplan Mayer, "Planning Your Jewish Wedding", erişim tarihi 03.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/author/gabrielle-kaplan-mayer/>; Barbara Binder Kadden, "Time and Place for a Jewish Wedding", erişim tarihi 03.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/time-place-for-a-jewish-wedding/>.

⁷ Yusuf Besalel, "Evlilik", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001), c.I, s.161.

düğün yapılmaması, iki sevincin birbirine karışıp her birine gereken önemin verilemeyeceği endişesi ile açıklanmaktadır.⁸

b. Gelinlik, çeyiz serme, kına gecesi:

Düğün tarihinin tespitinden sonra düğün hazırlıkları başlamaktadır. Kurulacak evde kullanılacak çeyizlerin tamamlanması ve düğün giysilerinin hazırlanması önceliklidir. Yahudi düğünlerinde gelinler, 1900'lü yıllardan itibaren beyaz gelinlik giymektedir. Gelin ve damat için bir çeşit kefaret günü kabul edilen düğün gününde giyilen beyaz gelinliğin, kefaret gününün vakar ve saflığını temsil ettiği düşünülmektedir. Aynı şekilde damat da elbisesinin üzerine *kittel*⁹ denilen beyaz bir kıyafet giyebilir. Bazı Yahudi gruplarında erkeklerin ilk olarak düğünlerinde, daha sonra da Roşaşana, Yom Kippur gibi özel günlerde giydiği kittel de saflığı, kutsallığı ve yeni başlangıçları sembolize etmektedir. Ayrıca gelinin damada yeni bir *kippa*¹⁰ hediye etmesi de bir gelenektir.

Eskiden gelinlerin kadife veya ipekten yapılmış, üstü sırma veya dival işiyle süslenmiş kaftan veya entari (*primer vestido*) giydikleri; düğünden sonra bu gelinliklerin sinagoglara hediye edildiği ve tekrar kesilip dikilerek üzerine yeni yazılar işlendikten sonra kutsal dolabın (*ehal*) önüne asılan *parohet* perdeleri veya kürsüde kullanılan *teva* örtüleri yapıldığı belirtilmektedir.¹¹

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde halâ devam eden çeyiz asma (*ağırılık*) âdeti gibi, Yahudilerde de *Aparar Aşuar* denilen çeyiz serme adeti geçmişte uygulanmakla birlikte, kaybolmaya yüz tutan bir gelenektir. Osmanlı Yahudilerinde de düğünden birkaç gün önce gelinin evinde "gelinin gururu" sayılan çeyizlerin sergilendiği, akraba ve tanıdıkların çeyiz görmeye geldiği, çeşitli ikramlarla güzel bir gün yaşandığı, hatta saygın birkaç kişi tarafından çeyizin dökümünün yapıldığı, bazı cemaatlerde bu dökümün arşivlere kaydedildiği bilinmektedir.¹²

Farklı bölgelerde yaşayan Yahudiler tarafından yaşadıkları yörenin çeşitli gelenekleri uygulanabilmektedir. Örneğin, daha ziyade Müslüman ülkelerde yaşayan Yahudilerde, düğünden önceki günlerden birinde kına (*hinna*) gecesi yapılabilmektedir. Gelinin yeni statüsünü simgeleyen kına

⁸ Rabi Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik* (çev. Estreya Seval Vali, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2003), s.235.

⁹ "Kittel: Jewish Ceremonial Robe", erişim tarihi 01.02.2016, <http://www.religionfacts.com/kittel/>; "What is a Kittel", erişim tarihi 01.02.2016, <http://judaism.about.com/od/glossary/fl/What-is-a-Kittel.htm>.

¹⁰ *Kippa* (çoğulu *kippot*) Yahudi erkeklerin üzerlerindeki otoriteye (Tanrı'ya) tâbi oluşlarını sembolize etmek üzere başlarına taktıkları takke. Bkz. MJL Staff, "Kippah", erişim tarihi 01.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/kippah/>; Alalu v.dğr., s.271-272.

¹¹ Amalia S. Levi, "Gravürlerle Osmanlı'da Yahudi Giyimi", *Osmanlı'da Yahudi Kıyafetleri/Jewish Costumes in The Ottoman Empire* (yy.: Türkiye Hahambaşılığı katkılarıyla Gözlem Yayınları, ts.), s.13-14.

¹² Levi, s.14; Suzan Alalu v.dğr., *Yahudilikte Kavram ve Değerler* (2. bs. haz. Yusuf Altıntaş, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001), s.114.

gecesi, düğünden bir veya birkaç gece önce gelinin evinde kadınlar arasında düzenlenmektedir. Gelinin parmaklarına (kimi yerde tüm el, ayak ve saçlarına) kına yakılarak süslenmesi sağlanırken, söylenen kına türküleri ile hüznün ve sevinç bir arada yaşanmaktadır.¹³ Bilindiği gibi Anadolu'da da kına geceleri, evlenme törenlerinin vazgeçilmez uygulamalarındandır.

c. Çağrı (aufruf/ofruf):

Yahudilerde düğün gününden önce uygulanan en önemli dinî ritüellerden birisi *aufruf/ofruf* yani çağrı âdetidir. Bu âdete göre damat, düğünden önceki Şabat gününde sinagogda Tora¹⁴ okumaya çağrılmaktadır. Burada damat Tora okumakta şükran duaları söylemektedir. Aile de tebrikleri kabul etmektedir. Bu âdet, Mabet döneminde damatların Kral Süleyman tarafından yaptırılan özel bir kapıdan geçtikten sonra aileleri ve arkadaşları tarafından tebrik edilmesi ve hediyeler verilmesi âdetine dayanmaktadır. Pek çok sinagogda devam ettirilen çağrı âdeti esnasında, Anadolu düğünleri ile benzerlik taşıyan bir uygulama da düğün alayının özellikle damadın başına tatlılık, bolluk ve bereketi simgeleyen pirinç, buğday, şekerleme, kuru üzüm, ceviz, fındık vs. dökülmesidir.¹⁵

Eskiden sadece damadın çağrıldığı bu törene günümüzde gelin de katılmaktadır. Gelin(*kalah*) ve damat(*hatan*), aufruf töreninden sonra birbirlerini düğün gününe kadar görememektedir. Süresi bir gün ile altı gün arasında değişebilen bu görüşmeme âdetinin, heyecanı artırdığına ve taraflara birbirinin değerini daha çok hissettirdiğine inanılmaktadır.¹⁶

d. Mikve ve tevila:

Yahudilikte düğün öncesi ritüellerin en önemlilerinden birisi de *mikve* kuralıdır. Mikve yağmur/kar suyu ile dolu küçük bir havuzdur. Hayatı ve yeniden doğuşu simgeleyen mikveye dalmak (*tevila*) manevî bir arınma yöntemi, hayatın belli dönemlerine temiz başlayabilmenin temel şartı olarak kabul edilmektedir. Hıristiyanlıktaki vaftiz ve İslâm'daki gusül abdesti ile karşılanabilecek olan tevila Yahudiler için son derece önemli bir mitsvadır.

Yahudilikte gelinin düğünden önceki son Perşembe günü veya düğünden bir gün önce mikveye dalması gerekmektedir. Gelin önceden tamamen yıkanıp temizlendikten sonra genellikle bir yardımcı kadın eşliğinde mikveye yedi defa dalar. Bu esnada Tevila Berahasını ve evleneceği için ayrıca Şeehiyanu Berahasını okur.¹⁷

¹³ Alalu v.dğr., s.114-115.

¹⁴ Tora(Tevrat),Hristiyanların Eski Ahit dedikleri Yahudi kutsal kitabı *Tanah*'ın ilk bölümüdür.

¹⁵ Alalu v.dğr., s.115.

¹⁶ Malka Drucker, *Celebrating Life* (New York: Holiday House, 1984), s.54-55; Vainstein, s.48; Blech, s.236.

¹⁷ Tevila Berahası "*Baruh ata Ad... eloenu meleh aolam, aşer kideşanu bemitsvotav vetsivonu al atevila!*" "Evrenin Hükümdarı ve Tanrı'mız Ad..., Sen Mübareksin ki; bizi talimatlarınla kutsadın ve bize tevila yapmayı emrettin." şeklinde tevila ritüeli esnasında okunan duadır.

Mikve ve “*taharat hamishpacha*” yani aile saflığı kanunlarının, gelin ve damadın evliliklerinde daha mutlu olmaları için kutsal bir formül olduğuna inanılmaktadır.¹⁸ Bu anlayışı gelinin mikveye ilk dalmasından önce söylenen şu sözlerde açıkça görmek mümkündür: “Sen kocamla aramıza sız, bizimle ol ve bizler yeryüzünde kimseye bakmayalım. Öyle bir evlilik olsun ki; kocamla aramıza hiç öfke ve kırgınlık girmesin, hiç kıskançlık ve haset olmasın, sadece aşk ve bağlılık, huzur ve arkadaşlık, iyilik ve sabır olsun. Bir evlilik ki sadece aşk, neşe, nezaket ve bütün yaratıklara iyilik versin.”¹⁹

Önceleri ailenin kadınlarının da katılımı ve ikramlar ile eğlenceye dönüşen mikve uygulaması, Anadolu’da uygulanan gelin hamamlarına benzemektedir. Bunlar suyun arındırıcılık özelliğinin maddi arınma yanında manevi bir arınma yöntemi olarak hayatın en önemli evrelerinden biri olan evlenme töreni esnasında kullanımına örnek teşkil etmektedir.

Düğün öncesinde uygulanan bu gelenekler yanında asıl tören için gereken son hazırlıklar da tamamlanmaktadır.

2. Düğün

a. Nişanlanma ve evlenme töreninin birleştirilmesi:

Yahudi evlilik töreni, *erusin/kiduşin*(nişanlanma) ve *nisuin* (evlenme) olarak iki kademedem oluşmaktadır. Önceleri aralarında bir yıl veya daha fazla zaman olurken artık peş peşe yapılan bu iki törene birden *kiduşin* (takdis) adı verilmektedir.²⁰

Eski dönemlerde çocukların özellikle kız çocuklarının evlilikleri küçükken babaları tarafından önceden planlanabilmekte ve evliliğin çocuk ergenlik çağına ulaştığında gerçekleşeceğine dair bir taahhüt verilmektedir. Bu evlilik sözleşmesinin hukuki kapsamı, kızın onayının veya itirazının söz konusu olup olamayacağı gibi konular uzun dönem Yahudi din adamlarını meşgul etmiştir. Yahudilikte nişanlılık hukuki açıdan evlilik gibi önemli kabul edildiği için aradaki dönemde ortaya çıkan bu tür sıkıntıların ortadan kaldırılması amacıyla nişan ve evlilik törenleri birleştirilmiştir.²¹

Şeehiyanu Berahası ise çeşitli yeni başlangıçlar için yapılan teşekkür duasıdır. Bkz. Yusuf Besalel, “Mikve”, *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001), c.II, s.407-408).

¹⁸ Blu Greenberg, *On Women and Judaism* (Philadelphia:1981), s.105-112; Alalu v.dğr., 238-243; Rivkah Slonim, “The Mikvah”, erişim tarihi 31.01.2016, http://www.chabad.org/theJewishWoman/article_cdo/aid/1541/jewish/The-Mikvah.htm ; Rabbi Maurice Lamm, “Why Immerse in the Mikveh”, erişim tarihi 31.01.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/why-immersed-in-the-mikveh/> ; Shoshanna Lockshin, “The Mikveh”, erişim tarihi 31.01.2016, <http://www.myjewishlearning.com/author/shoshanna-lockshin/>.

¹⁹ Vainstein, s.49-50.

²⁰ Vainstein, s.49; Asife Ünal, *Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslâm’da Evlilik* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), s.34; Alalu v.dğr., s.112-113.

²¹ Bkz. Liliana Vana, *Yahudilikte Kadın* (çev. Mehmet Aydın, Konya: NKM, 2013), s.99-150.

Bazı Yahudi gruplarda halen bir kadın ile erkeğin gelecek bir tarihte evleneceklerini ve bunun şartlarını belirleyen bir anlaşma yapılabilir ki buna *şiduhin* (sözlenme) denir. Şiduhin Orta Çağ'dan itibaren iki safhaya ayrılmıştır. Önce Aşkenazlar'ın *Vort* dediği söz kesme yapılıır. Daha sonra genellikle bir ziyafet eşliğinde *Kinyan* denilen evlilik mükellefiyetlerinin kabul edildiğini gösteren merasim düzenlenir. Burada kabullenme, geleneksel olarak merasimi yöneten kişinin tuttuğu bir mendilin köşesinden tutarak ifade edilir. Sözlenme, evlenecek iki kişi arasında, onların ebeveynleri veya onların adına bir akraba tarafından yapılabilir. Bu aşamada yapılan anlaşma Şartlar Belgesi anlamına gelen "*Ştar Teanim*" / "*Teanim*" belgesiyle resmîleştirilir. Merasimin sonunda gelin ve damadın annelerinin yere porselen veya cam bir tabak atarak kırmaları bir gelenektir. Sözlenme merasimi günümüzde, önceden yapılabileceği gibi düğün günü de yapılabilmektedir. Düğün günü yapılırsa, *Teanim* örtme töreninden önce okunmakta ve annelerin tabak kırma geleneği de bu esnada gerçekleştirilmektedir.²²

b. Örtme(bedeken):

Yahudilikte düğün günü, gelin ve damat için Tanrı'nın affına imkân verecek bir çeşit kefaret günü, bir temizlenme ve yenilenme vesilesi sayılmaktadır. Bazı Yahudilerde gelin ve damat bu özel günde oruç tutar. Bu şekilde kutsal evlilik günü gelin ve damada, Yom Kippur gibi geçmişi gözden geçirip yeni bir başlangıç yapma fırsatı sunmuş olacaktır. *Roş Hodeş* ve küçük festivallere rastlayan düğün günlerinde oruç tutulmaz.²³

Düğün töreni *bedeken/badeken* denilen örtme âdeti ile başlar. Damat, düğünün yapılacağı yerde bulunan coşkulu kalabalık eşliğinde gelinin beklemekte olduğu bölüme gelerek onun yüzünü örter. Bu işlem ayrı bir örtü ile olabildiği gibi, duvak ile de olabilmektedir. Günümüzde daha çok duvak kullanılmaktadır. Gelinin yüzü örtülürken etrafındakiler hep beraber Tevrat'tan, Rebeka'nın ailesi tarafından İshak'a gönderilirken söylenen "*Ey kız kardeşimiz! Binlerce, onbinlerce kişiye analık et.*"²⁴ pasajını okur.

Örtme ritüeli, muhtemelen Rebeka'nın İshak'ı görünce peçesini örtmesinden²⁵ veya Yahudilikte evli kadınların dışarı çıkarken başlarını örtmeleri emrinden²⁶ kaynaklanmaktadır.²⁷ Örtme âdetinin gerekçesi üzerinde başka yorumlar da yapılmıştır:²⁸ Bir yoruma göre, damadın açık

²² Rachel Lerner, "Being a Guest at a Jewish Wedding: A Guide", erişim tarihi 02.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/being-a-guest-at-a-jewish-wedding-a-guide>; Yusuf Besalel, "Evlilik", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001), c.I, s.164.

²³ Vainstein, s.50; Blech, s.236.

²⁴ Tekvin: 24/60.

²⁵ Tekvin: 24/65.

²⁶ Babylonian Talmud: Kethuboth, 72b, erişim tarihi 05.02.2016, http://www.come-and-hear.com/kethuboth/kethuboth_72.html#PARTb.

²⁷ Vainstein, s. 51.

²⁸ "Celebrating a Jewish Wedding I", erişim tarihi 06.02.2016,

yüzü ile gelini bizzat gördükten sonra duvağını örtmesi, Yakub'a Rahel yerine örtülü yüzü ile Lea'nın verilerek kandırılmasına dayanmaktadır. Böylece gelinin yüzü örtülmeden önce damat duvağın altında kimin bulunduğunu görmüş ve bir kandırılma ihtimali önlenmiş olmaktadır.²⁹ Yüzü örtmeyi gelinin ailede eşi karşısında alacağı tevazu halinin sembolü olarak görenler bulunduğu gibi, o andan itibaren gelinin güzelliğinin sadece eşine ait olduğunun ve diğer olumsuz bakışlardan böylece korunmuş sayılacağına göstergesi olarak da görenler de bulunmaktadır. Bir başka yorum ise, örtmenin evlilik süresince kocanın, karısının giyim ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğu temsil ettiği şeklindedir.³⁰ Damadın gelinin sadece dış güzelliğine ilgi duymadığı, daha ziyade gelinin iç güzelliğini asla kaybetmeyeceği anlamına geldiği şeklinde de yorumlanmıştır.³¹

Gelinin yüzünün örtülmesi Anadolu düğünlerinde de uygulanan bir gelenektir. Anadolu'da kına gecelerinde kına yakılırken gelinin başı yüzünü de kapatacak biçimde örtüldüğü gibi, gelin giderken de genellikle kırmızı bir örtü ile örtülmektedir. Günümüzde Anadolu'da resmi nikâh esnasında gelinlik giyilmiş ise duvakla yüzün örtülmesi yaygın bir biçimde uygulanmaktadır. Ancak düğün dışında yapılan ve gelinlik giyilmeyen nikâh törenlerinde böyle bir örtme işlemi uygulanmamaktadır.

c. Hupa:

Yahudi düğünlerinin en önemli unsurlarından birisi asıl törenin *hupa/huppa* altında yapılmasıdır. Hupa örtü anlamına gelmekte ve yeni kurulan yuvanın çatısını sembolize etmektedir. Tanrı'nın yeni evlenen çiftleri kutsamasını ve korumasını da simgeleyen hupa, dört direk üzerine yerleştirilmiş ve görkemli bir şekilde süslenmiş bir çardak olabileceği gibi, sadece *tallit*³² kullanılması ile de gerçekleştirilebilir. Tallit genellikle dört kişi tarafından köşelerinden dört sopyaya takılmış biçimde ya da doğrudan tutularak tören boyunca gelin ve damadın üzerine gerilir. Tallitin her bir köşesinde sekizer olmak üzere otuz iki saçağı bulunmakta ve otuz iki Hebrew/İbrani sözcüğünün sayısal eşdeğeri kabul edilmektedir. Hupanın dört ayağı iman ve sadakatin tepeleri addedilerek, yeni kurulan birliğin dayanma noktalarını temsil etmektedir.³³

Damat örtme töreninden sonra sinagog içinde ya da başka bir yerde hazırlanmış olan hupaya gitmek üzere gelinin yanından ayrılır. Damadın çiftin babaları, gelinin ise çiftin anneleri refakatinde ya da her ikisinin de kendi anne-babaları refakatinde hupanın altına getirilmesi ile evlenme töreni

<http://www.morashasyllabus.com/class/Celebrating%20a%20Jewish%20Wedding%20I.pdf>.

²⁹ Blech, s.237.

³⁰ Michael Kaufman, "Before the Jewish Wedding Ceremony", erişim tarihi 30.01.2016, <http://www.myjewishlearning.com/author/dr-michael-kaufman/>.

³¹ "Yahudi Düğünü", erişim tarihi 02.02.2016, <http://worldofchasedut.com/yahudi-dugunu/>.

³² *Tallit/Tallet/ Ta'lit*: Yahudi erkeklerin kullandığı dua şalı. Bkz.Alalu v.dğr., s.267-270.

³³ Drucker, s. 58; Vainstein, s.51.

resmen başlamış olur. Damat gelini bazen hupanın yakınında çoğu zaman da altında karşılar. Böylece temsilen "Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacaktır."³⁴ hükmünün yerine geldiğine inanılır.

Bazı Yahudi gruplarında hupanın altına gelen gelin, damadın etrafında yedi kez döner. Böylece gelinin, damat ile aralarına hiçbir kötü şeyin girmemesi için etraflarında manevi bir duvar oluşturduğu kabul edilir.³⁵ Bundan sonra gelin ve damat, hahamın karşısında yan yana ayakta dururlar.

d. Yüzük takma:

Nişan töreninin temelini ilk kutsama(*kiduşin*) ve damadın geline yüzük takması oluşturmaktadır. Bazı Mezmurların³⁶ ve ilahilerin okunmasından sonra genellikle haham Tevrat'tan bir parça okur ve buna dayanan bir vaaz verir. Sonra haham eline bir bardak şarap alıp kutsama duası yaptıktan sonra onu damada verir. Damat bu şaraptan bir yudum içer. Kimi zaman aynı kadeh geline de sunulur ve o da duvağın altından bir yudum şarap içer.³⁷

Haham, erusin berahalarını yani nişan dualarını söylemeden önce *Savri Maranan* (Dinleyin Baylar) der. Orada bulunanlar *leHayim* (Hayata) diye cevap verirler. Ardından berahaların söylenmesine başlanır.³⁸

Hahamın okuduğu berahaların ardından damat gelinin duvağını açar. Bundan sonra nişan törenine şahitlik edecek kişilerin huzurunda damat, gelinin sağ elinin işaret parmağına (yarıya kadar) yüzüğü takar. Bu esnada "Are At Mekudešet Li beTabaat Zo Kedat Moşe ve Yisrael" / "İşte, sen benim için, bu yüzükle, Musa ve İsrail kanununa göre kutsanmaktasın." sözlerini söylemesi çok önemlidir. Gelin, yüzüğü kabul etmekle artık tamamen eşine

³⁴ Tekvin: 2/24.

³⁵ "Yahudi Düğünü", erişim tarihi 02.02.2016, <http://worldofchasedut.com/yahudi-dugunu/>.

³⁶ Mezmurlar, Tanah'ın bir bölümüdür ve Hz. Davud'a verilen Zebur olduğu kabul edilmektedir.

³⁷ Vainstein, s.52.

³⁸ Burada okunan berahalar şöyledir:

Baruh Ata AD... Elo-enu Meleh aOlam, Bore Peri aGefen/Bağın meyvesini yaratan Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'muz Aşem(ha-Şem); Mübareksin.

Baruh Ata AD... Elo-enu Meleh aOlam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al aArayot, Veasar Lanu Et aArusot, Veitir Lanu Et aNesuo Lanu Al Yede Hupa veKiduşin./Bizi emirleriyle kutsayan, bize yasak ilişkilerle ilgili emir veren, nişanlanmış kadınlara bize yasaklayan ve bize – (sadece) bizimle Hupa ve Kiduşin yoluyla evlenmiş olan kadımlar için – izin veren Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'muz Aşem; Mübareksin.

Baruh Ata AD. Mekadeş Amo Yisrael Al Yede Hupa veKiduşin. /Halkı İsrail'i Hupa ve Kiduşin ile kutsayan Sen, Aşem; Mübareksin. Bkz. "Evlilik Töreni", erişim tarihi 31.01.2016, http://www.sevivon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1288&Itemid=60.

³⁸ "Celebrating a Jewish Wedding II", erişim tarihi 06.02.2016, <http://www.morashasyllabus.com/class/Celebrating%20a%20Jewish%20Wedding%20II.pdf>.

ait olduğunu göstermiş ve evlenmeye rıza gösterdiği iki şahit tarafından da tespit edilmiş olmaktadır.³⁹

Yüzük sonsuzluğu, sevgi ve sadakati temsil etmektedir. Temsil ettiği sevgi ve sadakate maddi gayelerin karışmasına engel olması için Yahudilikte yüzüğün sade, taşsız, mücevhersiz olması gerekmektedir. Önceden Anadolu'da alyans denilen nişan yüzüklerinin genellikle altın ancak taşsız, mücevhersiz olmasının da aynı gayeyi taşımış olması muhtemeldir. Günümüzde evlilik yüzüğü olduğu anlaşıl原因abilecek türden çeşitli taşlı yüzükler kullanılması, yüzüğün kişinin evli olduğunu göstermesi amacına ters düşmektedir.

Yüzük takılması ile erusin töreni tamamlanmış olur. Bu andan itibaren çift, aralarındaki bağı ancak boşanma veya birinin ölümü ile bozulabileceği şekilde, evli konumundadır. Ancak bu bağ, henüz birlikte yaşayabilmelerine imkân vermemektedir. Artık nişan ve düğün peş peşe yapıldığı için, geçmişte çok mühim olan bu ayrıntı önemini kaybetmiştir.⁴⁰

e. Evlilik kontratı ketuba:

Yüzük takılmasının ardından daha önce hazırlanıp iki şahit ve damat tarafından imzalanmış olan ya da orada imzalanan *ketuba* genellikle yüksek sesle okunur. Aramice yazıldığı için törendekilerin anladığı dile çevrilir. Okunduktan sonra saklanmak üzere gelin tarafına verilir. Eskiden özel biçimde yazılıp süslenen ketubalar artık genellikle matbuu ve standart hale dönüşmüştür. Ketubanın hazırlanıp imzalanması ve geline verilmesi şart olmakla birlikte, düğün esnasında yüksek sesle okunması şart değildir. Günümüzde İsrail'de okuma geleneği devam ettirilirken bazı gruplarda ise okunmamaktadır.

Ketuba evlilik kontratıdır ve kocanın karısına karşı olan maddi yükümlülüklerini bildirir. Bu belge imzalanmadan aile kurulmuş sayılmaz ve çiftler birlikte yaşayamaz. Ketuba, boşanma veya kocanın vefatı halinde kadının sosyo-ekonomik durumunun önceden güvenceye alınmasını sağlar. Tanrı ile İsrailoğulları arasında Sina Dağı'nda yapılan sözleşmeye benzetilen ketuba, evlilikle ilgili yükümlülükleri garantileyen bir mukavele konumundadır. Ketubanın bir diğer bağlayıcı özelliği de, orada kayıt altına alınan maddi yaptırımların, kocayı kolayca boşamadan caydırıcı olmasıdır.

Ketuba, "*İkkar Ketuba*" (Asıl Ketuba) ve "*Tosefet Ketuba*" (Ek Ketuba) olmak üzere iki bölüm halinde hazırlanabilir. Asıl ketubada, boşanma halinde gelinin alması gereken en düşük boşanma tazminatı (*mohar*) belirlenir.⁴¹

³⁹ Drucker, s.58; Vainstein, s.52.

⁴⁰ Vana, s.101-103.

⁴¹ Bu miktar eğer gelin bakire ise iki yüz gümüş sikke, dul ise yüz gümüş sikkedir. Bugün bulunulan ülkenin parasına ve şartlarına uygun biçimde düzenlenmektedir. Bkz. Louis M. Epstein, *The Jewish Marriage Contract: A Study in the Status of the Woman in Jewish Law* (New Jersey: Clark, The Lawbook Exchange Ltd., 2004), s.60-61.

Tosefet ketubayı damat isterse asıl ketubaya eklettirir. Bu, karısının ölümü halinde, onun ailesine olan drahoma sorumluluğunu taşımaya devam etmeyi üstlendiğini gösterir. Gelinin ailesi tarafından damada *drahoma* (*Nednunya*)⁴² verildiği zaman, bir boşanma halinde bu drahomaya karşılık miktarın kadının ailesine geri ödenmesi gerekmektedir. Tosefet ketubada geri ödenecek bu miktarın hangi usûle göre hesaplanacağı dahi belirlenmemektedir. Kadın bir boşanma halinde ketubanın öteki şartlarından vazgeçse bile, orada belirtilen drahoma miktarından vazgeçemez. Çünkü drahomayı damada kadının ailesi vermiştir. Bu ailenin maddi varlığı niteliğindedir. Kadın, ketubaya ömür boyu geçiminin sağlanması, kendine özel mülkiyetler edinmesi ve eşinin üzerine evlenmemesi gibi şartlar ekletebilir. Dilerse bunlardan daha sonra vazgeçebilir.

Ketubanın kaybedilmesi, yeni bir akit düzenlenmesini zorunlu kılar. Bu zorunluluk yine kadının lehine alınmış bir karardır. İsrail’de ketubanın bir kopyası Hahamlıkta saklandığı için gerektiğinde kolayca yenilenebilmektedir.

Ketubanın bir nevi aile sicili işlevini gördüğünü söylemek mümkündür. Öyle ki çiftin çocukları için ileride düzenlenecek bütün törenlerde (*Brit Mila*⁴³, *Bar Mitsva*⁴⁴, evlenme vs.) verilecek izin belgesi için ebeveynin ketubası incelenmektedir. 1965 yılında İsrail’de yürürlüğe konulan bir kanunla, boşanma halinde ketuba, kadının nafakasını ve drahomasını teminat altına alan resmî bir belge olarak kabul edilmiştir. Günümüzde ketubaya konan ek bir maddede, karısı hayattayken bir erkeğin başka bir kadınla evlenemeyeceğinin de yazılı olması, kadın hakları açısından olumlu bir düzenlemedir.⁴⁵

Bütün Yahudiler tarafından uygulanan ketuba, günümüzde maddi yükümlülüklerin belirlenmesinden ziyade, dinî nikâh cüzdanı, evlilik belgesi niteliği taşımaktadır. Yahudilerde, evliliğin dinen geçerli sayılması için yapılan bu nikâhın belgesi bulunması, gerektiğinde bu belgenin mahkemelerde delil olarak kullanılması imkânını da beraberinde getirmektedir. Türkiye’de olduğu gibi, yaşanan ülkenin kanunları gerektiriyor ise ayrıca resmî nikâh yapıldığı zaman, kanunlar önünde resmî nikâh belgesi yeterli olmaktadır. Ancak sadece dinî nikâhla evlenen ve yasa

⁴² Geçmişte ve günümüzde bazı toplumlarda uygulanan gelinin ailesi tarafından damada verilen para, mal. Bkz. “Ketuba”, erişim tarihi 02.02.2016, http://www.sevivon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=24.

⁴³ *Brit Mila*, sünnet sözleşmesi anlamına gelir. Yahudilikte Tanrı ile ahitin sembolü olarak görülen erkek çocukların 8 günlükken sünnet edilmesidir. Bkz. Jacobs, Rabbi Louis, “The Brit Milah (Bris) Ceremony”, erişim tarihi 03.02.2015 <http://www.myjewishlearning.com/article/the-brit-milah-bris-ceremony/>.

⁴⁴ *Bar Mitsva*, Şeriatın oğlu anlamına gelir. Yahudilikte 13 yaşına giren erkek çocuk için düzenlenen ergenlik, dini sorumluluğun başlaması ve cemaate dahil olma törenidir. Bkz. Alalu v.dğr., s.88-92.

⁴⁵ Ketuba hakkında bilgiler için bkz. Abrahams, s.462; Drucker, s.379; Vainstein, s.53; Alalu v.dğr., s.211-216.

önünde geçerli hiçbir belgesi bulunmayan kadınların ve çocuklarının hakları düşünüldüğünde (Ülkemizde sadece dinî nikâhla evlenen Müslüman kadınlarda olduğu gibi), Yahudiliğin ketuba uygulamasının en azından evliliğin ispatı ve kadının hakları açısından büyük bir avantaj teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

Bazı yörelerde uygulanan bir geleneğe göre damat, ketubaya imza atmadan, beyaz bir mendili avuçlarının içinde tutarak hahamın elini sıkır. Haham, damada bu ketubanın hükümlerini kabul etmeye ve gereklerini yerine getirmeye, gelini eş olarak alıp sevip saymaya ve şehrin gelenekleri doğrultusunda ona her şeyi vermeye, hastalıkta ve sağlıkta, fakirlikte ve zenginlikte hep yanında olacağına dair söz vermesini ister. Mendili de bunun tanığı olarak kendisinin saklayacağını, sözünü bozarsa bu mendili kendisine gösterip verdiği sözü hatırlatacağını, söyler.⁴⁶ Çoğu kültürde ayrılık sembolü olan beyaz mendil, simgesel olarak eşler arasında bir ayrılık olmamasını hatırlatır.

f. Yedi kutsama (şeva berahot):

Ketubanın okunmasından sonra törenin ikinci kısmına geçilir. Törenin evlenme kısmı olan nisuin, kadehin yeniden şarapla doldurulması ve hupa altında *şeva berahot*/yedi kutsama okunması ile başlamaktadır. Haham, yedi kutsal duayı okumadan, şarap bardağına bakarak İshak'ın oğlu Yakup'a ettiği şu duayı okur: *Veyiten Leha aElo-im miTal aŞamayim umiŞmane aArets veRov Dagan veTiroş./ Ve Tanrı sana göklerin çiyinden ve yerin verimli topraklarından bol buğday ve yeni şarap versin.*⁴⁷

Ardından *minyán*⁴⁸ önünde yedi berahanın söylenmesine başlanır.⁴⁹ Dünyanın ve insanlığın yaratılışı, İsrail'in ve Yahudi halkının hayatta kalışı,

⁴⁶ Avram Ventura, *Yahudi Düşünü Gelenekleri-Simgeler ve Uygulamalar*, erişim tarihi 05.02.2016, <http://www.hristiyanurk.com/forums/topic/yahudi-dueduenue-ve-simgeleri/>.

⁴⁷ Tekvin: 27/28.

⁴⁸ *Minyan*: En az on yetişkin erkekten oluşan Yahudi cemaati. Bkz. Yusuf Besalel, "Minyan", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001), c.II, s.410.

⁴⁹ Burada okunan berahalar şöyledir:

Baruh Ata AD... Elo-enu Meleh aOlam, Bore Peri aGefen./ Bağın meyvesini yaratan Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin.

Baruh Ata AD... Elo-enu Meleh aOlam, Şeakol Bara liHvodo./ Her şeyi Kendi onuru için yaratan Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin.

Baruh Ata AD... Elo-enu Meleh aOlam, Yotser aAdam./ İnsanı şekillendiren Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin.

Baruh Ata AD... Elo-enu Meleh aOlam, Aşer Yatsar Et aAdam beTSalmo, beTSelem Demut Tavnit; Veitkin Lo Mimenu Binyan Ade Ad. Baruh Ata AD... Yotser aAdam./ İnsanı kendi görüntüsünde; kendi benzerliğinin görüntüsünde şekillendirmiş olan ve ona kendisinden ebedi bir yapı oluşturan Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin. İnsanı şekillendiren Sen, Aşem; Mübareksin.

Sos Tasis Vetagel Akara beKibuts Banea leToha biMera beSimha. Baruh Ata AD... Mesameah Tsiyon Bevanea./ Kısır kadın, çocuklarının, içine çabuklukla ve sevinçle toplanmasıyla, fazlasıyla mutlu olsun. Tsiyon'u çocuklarıyla sevinçli kılan Sen, Aşem; Mübareksin.

çiftin ve kuracakları ailenin mutluluğu ile ilgili yedi kutsamanın okunmasından sonra damat şaraptan bir yudum alır ve kadehi geline verir. Gelin de bir yudum şarap içer. Sevinç ve mutluluğun simgesi kabul edilen şarabın aynı kadehten içilmesi âdeti, artık hayatın, sevincin ve acının paylaşılacağını sembolize etmektedir.⁵⁰

g. Bardak kırma:

Damat daha sonra bir torba veya peçete içinde yere konulan cam bir bardağı ayağıyla basarak kırar. Bu esnada şöyle söyler: *İm Eşkaheh Yeruşalayim Tişkah Yemini. Tidbak Leşoni leHiki İm Lo Ezkerehi, İm Lo Aale Et Yeruşalayim Al Roş Simhati. / Ey Yeruşalayim, seni unutursam sağ elim kurusun. Seni anmaz, Yeruşalayim'i en büyük sevincimden üstün tutmazsam, dilim damağıma yapışsın.*⁵¹

Hupa altında bardağın kırılması Mabed'in bir zamanlar yıkılışını temsil etmekte, böylece Kudüs hatırlanmaktadır. Bardak kırma bir taraftan en mutlu anlarda bile Mabed'in yıkılışının unutulmaması gerektiğini gösterirken, diğer taraftan bunun büyük sevinç anlarında aşırıya kaçılmaması için bir ikaz etkisi yaratacağı düşünülmektedir. Ayrıca kırılan bardağın tamir olamayacağı gibi, evliliğin de hassasiyetle ele alınması ve uyumun korunmaya çalışılması gerektiği de hatırlatılmaktadır.⁵²

Bardak kırılmasının ardından cemaat hep birden *Mazel Tov* (Tebrikler) diye bağırır.⁵³

h. Sembolik zifaf (yichud):

Hupa altında yapılan nişan ve evlenme töreni bardağın kırılmasıyla tamamlandıktan sonra gelin ile damat kısa süre baş başa kalır. Bu hupa

Sameah Tesamah Reim Auvim, Kesamehaha Yetsireha beGan Eden miKedem. Baruh Ata AD... Mesameah Hatan veHala./ Sevilen yol arkadaşlarını, tıpkı çok önceleri Eden bahçesinde şekillendirdiğin kişiyi sevindirdiğin gibi fazlasıyla sevir. Damadı ve gelini sevindiren Sen, Aşem; Mübareksin.

Baruh Ata AD... Elo-enu Meleh aOlam, Aşer Bara Sason veSimha Hatan veHala, Gila, Rina, Ditsa veHedva, Aava veAhva, Şalom veReut. Meera, AD... Elo-enu, Yişama beAre Yeuda uoHutsot Yeruşalayim, Kol Sason veKol Simha, Kol Hatan veKol Kala, Kol Mitsalot Hatanim meHupatam, uNarim miMişte Neginatam. Baruh Ata AD... Mesameah eHatan İm aKala./ Damat ve gelinin mutluluk ve sevincini, neşeyi, şarkıyı, zevki ve memnuniyeti, sevgiyi ve kardeşliği, barışı ve arkadaşlığı yaratan Evrenin Kralı Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin. Yeuda'nın şehirlerinde ve Yeruşalayim'in sokaklarında, mutluluk sesi ve sevinç sesi, damat sesi ve gelin (sesi) damatların Hupa'larından (yükselen) sevinç çığlıklarının ve gençlerin şarkılı ziyafetlerinin sesi, çabuklukla duyulsun; ey Tanrı'mız Aşem! Damadı gelinle birlikte sevinçli kılan Sen Aşem; Mübareksin. Bkz. Maurice Lamm, "The Seven Benedictions (Sheva Berakhot)", erişim tarihi 05.02.2010, http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/313725/jewish/The-Seven-Benedictions-Sheva-Berakhot.htm ; "Evlilik Töreni", erişim tarihi 31.01.2016, http://www.sevivon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1288&Itemid=60.

⁵⁰"Celebrating a Jewish Wedding II", erişim tarihi 06.02.2016,

<http://www.morashasyllabus.com/class/Celebrating%20a%20Jewish%20Wedding%20II.pdf>.

⁵¹ Mezurlar: 137/5-6.

⁵² Vainstein, s.54-55.

⁵³MJL Staff, "What Mazel Tov Means", erişim tarihi 02.01.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/mazel-tov/>.

altında olabileceği gibi ayrı bir odada da olabilir. Bu kısa süreli beraberlik bir sembolik zıfattır. Bu esnada konuşulur ve aperatif bir şeyler yenir. Böylece dinen evli sayılmaları için gereken bütün formaliteler yerine getirilmiş olmaktadır. Bundan sonra düğüne ve düğün yemeğine geçilmektedir.⁵⁴

Yichud geleneği Anadolu düğünlerinde de bulunmaktadır. Gelin alma törenlerinde damadın evine getirilen gelin, genellikle damat ile birlikte kısa bir süre baş başa kalmak üzere doğrudan bir odaya alınır. Burada şerbet ve bazı yiyeceklerin bulunduğu bir tepsi önceden hazırlanmıştır. Gelin ve damat bunlardan biraz yiyerek bu kısa süreli beraberlik ile ilk heyecanlarını gidermiş olur.⁵⁵

1. Düğün yemeği (seudat mitsva) ve eğlenceler:

Gelin ve damat kimi zaman ellerinde mumlarla iki sıra halinde dizilmiş kişilerin oluşturduğu bir koridordan geçerek düğün yemeği ve eğlencelerine katılmak üzere genellikle kadın ve erkekler için ayrılmış salonlara girer. Düğün yemeği (*seudat mitsva*) sadece misafirleri ağırlama amacıyla olmayıp dinî bir boyutu da bulunmaktadır. Çünkü yemeğin sonunda yedi beraha tekrarlanmaktadır. Yahudi geleneğinde bu yemek ve okuma, yedi gün boyunca devam etmektedir.⁵⁶

Yahudi düğünlerinde çok ilginç eğlenceler yapılmaktadır. Cemaatin büyük bir coşku ile iştirak ettiği bu eğlencelerde genellikle kadınlar ve erkekler aralarında perde, paravan vs. olan bir salonda ayrı ayrı eğlenmektedir. Bu düğünlerde geleneksel danslar, ateş gösterileri, akrobatik hareketler gibi çeşitli eğlenceler yapılmaktadır. Genellikle damadın, kimi zaman da hem gelinin hem de damadın, arkadaşları tarafından sandalye ya da büyük bir tepsi vs. ile yukarıya doğru kaldırılması veya herhangi bir örtü ya da eller üzerinde yukarıya atılıp tutulması şeklinde ilginç gelenekler uygulanmaktadır. Gelin kadınların, damat erkeklerin tarafında olduğu için bu yukarı kaldırmalar onların perde/paravan vs. üzerinden birbirlerini görmelerini de sağlamaktadır.

Bazı evlenme gelenekleri de, bütün Yahudiler tarafından uygulanmamakla birlikte, kimi düğünlerde devam ettirilmektedir. Bu geleneklerden birinde düğünün yapılacağı sinagogun girişinde damat, bir mendil içinde bulunan badem şekeri, bozuk para ve pirinç tanelerini gelinin başının üzerinden dökmektedir. Bunların bolluk, bereket ve zenginliği simgelediğine inanılmaktadır. Aufruf kısmında belirtildiği gibi bu uygulama, Anadolu

⁵⁴ Wainstein, s.55.

⁵⁵ Nurhan Girgeç, "Zile'de Düğün Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", *Tarihi ve Kültürüyle 3. Zile Sempozyumu Bildirileri 8-10 Ekim 2015, Zile Kültür Sanat Dergisi Özel Sayısı* (Zile Belediyesi Yayınları, 2016, Sayı: 7-8), s. 210-220; Meltem Emine Santur, "Evlenme Adetleri", erişim tarihi 18.10.2011, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/27.php>.

⁵⁶ Rabbi Rona Shapiro, "Jewish Wedding 101: Seudat Mitzvah (The Wedding Meal)", erişim tarihi 02.01.2016, <http://www.ritualwell.org/ritual/jewish-wedding-101-seudat-mitzvah-wedding-meal>.

düğünlerinde devam ettirilen geleneklerdendir.⁵⁷ Günümüz düğünlerinde bu gelenek, gelin ve damadın salona girişinde üzerilerine atılan konfetiler, patlatılan volkanlar vs. tarzına dönüşmüş şekli ile uygulanmaktadır.

Yahudilikte evlilik sadece çiftler için değil bütün cemaat için son derece önemli olduğu için düğünlerde herkesin coşku içinde eğlenceye katılması söz konusu olmaktadır. Zira evlenme ile Tanrı'nın isteği yerine getirilmiş, İsrail soyunun devamına katkı sağlanmış olmaktadır. Bu, cemaat için kutsal bir görev addedilmekte, çiftlerin ve ailelerinin sevinci bütün cemaate teşmil edilmektedir.

Anadolu'da günlerce devam eden düğün yemekleri, Yahudilikte yedi gün boyunca verilen düğün yemeklerine benzemektedir. Yahudilikte herkesin katılımı ile coşkulu şekilde yapılan düğünler de, Anadolu'nun coşkulu düğünlerini andırmaktadır. Anadolu'da kimi köy düğünleri birlikte yapılırsa da genellikle kadın ve erkeklerin ayrı ayrı eğlenecekleri düğünler yapılmaktadır. Son dönemlerde ülkemizde bazı düğünlerde özellikle kır düğünlerinde nikâh için hazırlanan çardaklar da, Yahudilikte nişan ve evlenme töreninin altında yapıldığı hupaya benzemektedir.

Sonuç

Yahudilikte nişanlanma, evlilik gibi ancak boşanma veya ölüm ile sona erebilecek bir ilişki olmakla birlikte, kişilerin bir arada yaşamasına imkân vermemektedir. Kutsal bir birlik olarak kabul edilen evlilik töreninin, nişan töreni ile birleştirilerek art arda yapılması yüzyıllardır benimsenen bir uygulama olmuştur. Bu törenler kiduşin/kutsama adını alacak kadar dinî bir hüviyet taşımaktadır. Bu törenlerin ana unsurları düğünden önce damadın sinagogda Tora okumaya çağrılması (aufruf), gelinin mikvede tevila yapması; düğün günü hupaya gelmeden önce gelinin yüzünün örtülmesi(bedeken), hupa altında yüzük takılması, ketuba verilmesi, yedi berahanın okunması ve bardak kırılmasıdır. Yichud denilen sembolik zıfafın ardından düğün yemeği ve çeşitli eğlencelerle düğün tamamlanmaktadır. Düğün yemeğinin yedi gün boyunca devam etmesi ve ilk Şabat günü damadın tekrar Tora okumaya çağrılması da gelenektir.

Bu makalede Yahudi düğün gelenekleri incelenmiş, Anadolu düğün gelenekleri ile benzerliklerine de yer yer işaret edilmiştir. İlahi kaynaklı iki dinin mensuplarının bazı hususlarda benzer uygulamaları olması elbette doğaldır. Yakın bölgelerde yaşayan toplumların geleneklerinin benzeşmesi yanında, kökleri çok eskilere dayanan mitolojik bazı unsurların her iki kültürü etkilemiş olması da muhtemeldir. Bu geleneklerin arka planındaki mitolojik unsurlara odaklanarak yapılacak bilimsel çalışmalar, bu benzerliklerin sebeplerini daha net bir biçimde ortaya çıkarılabilecektir.

⁵⁷ Anadolu'da benzer gelenekler için bkz. Mehmet Aça, "Kız Evinden Oğlan Evine Evlilik Töreni Uygulamaları", *Aile Yazıları/8* (Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, 2015), s.79-91.

Kaynakça

Abrahams, I., "Family (Jewish)", *Encyclopedia of Religion and Ethics (ERE)*, Edinburg: T.T. Clark, 1912, c.V, s.741-742.

-----, "Marriage (Jewish)", *Encyclopedia of Religion and Ethics (ERE)*, Edinburg: T.T. Clark, 1925, c.VIII, s.460-463.

Aça, Mehmet, "Kız Evinden Oğlan Evine Evlilik Töreni Uygulamaları", *Aile Yazıları/8*, Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, 2015, s.79-91.

Adler, Cyrus -M. Grunwald, "Marriage Ceremonies", *Jewish Encyclopedia*, 1906, c.VIII, s.340-347.

Alalu, Suzan, v.dğr., *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, 2. baskıya hazırlayan Yusuf Altıntaş, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001.

Babylonian Talmud: Kethuboth 72b, erişim tarihi 05.02.2016, http://www.come-and-hear.com/kethuboth/kethuboth_72.html#PARTb.

Besalel, Yusuf , "Evlilik", *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001, c.I, s.161-167.

-----, "Mikve", *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001, c.II, s.406-409.

-----,"Minyan", *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001, c.II, s.410.

-----, "Mitsva", *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2001, c.II, s.415-424.

Blech, Rabi Benjamin, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, çev. Estreya Seval Vali, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2003.

Drucker, Malka, *Celebrating Life*, New York: Holiday House, 1984.

Epstein, Louis M., *The Jewish Marriage Contract: A Study in the Status of the Woman in Jewish Law*, New Jersey: Clark, The Lawbook Exchange Ltd., 2004.

Girgeç, Nurhan, "Zile'de Düğün Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", *Tarihi ve Kültürüyle 3. Zile Sempozyumu Bildirileri 8-10 Ekim 2015, Zile Kültür Sanat Dergisi Özel Sayısı*, Zile Belediyesi Yayınları, 2016, Sayı: 7-8, s. 210-220.

Greenberg, Blu, *On Women and Judaism*, Philadelphia: Jewish Publication Society, 1981.

Herbert, J. H., "A Jewish Wedding 2000 Years Ago", erişim tarihi 07.02.2016, <http://heraldofhope.org.au/wp-content/uploads/2013/12/A-Jewish-Wedding-2000-Years-Ago.pdf>.

Jacobs, Rabbi Louis, "The Brit Milah (Bris) Ceremony", erişim tarihi 03.02.2015 <http://www.myjewishlearning.com/article/the-brit-milah-bris-ceremony/>

Kadden, Barbara Binder , "Time and Place for a Jewish Wedding", erişim tarihi 03.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/time-place-for-a-jewish-wedding/>.

Kaufman, Michael, "Before the Jewish Wedding Ceremony", erişim tarihi 30.01.2016, <http://www.myjewishlearning.com/author/dr-michael-kaufman/>.

Lamm, Rabbi Maurice, "Why Immerse in the Mikveh", erişim tarihi 31.01.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/why-immersed-in-the-mikveh/>.

Lerner, Rachel, "Being a Guest at a Jewish Wedding: A Guide", erişim tarihi 02.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/being-a-guest-at-a-jewish-wedding-a-guide>.

Levi, Amalia S., "Gravürlere Osmanlı'da Yahudi Giyimi", *Osmanlı'da Yahudi Kıyafetleri/Jewish Costumes in The Ottoman Empire*, Yayın yeri yok: Türkiye Hahambaşılığı katkılarıyla Gözlem Yayınları, Tarihsiz.

Lockshin, Shoshanna, "The Mikveh", erişim tarihi 31.01.2016, <http://www.myjewishlearning.com/author/shoshanna-lockshin/>.

Mayer, Gabrielle Kaplan, "Planning Your Jewish Wedding", erişim tarihi 03.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/author/gabrielle-kaplan-mayer/>.

Santur, Meltem Emine, "Evlenme Adetleri", erişim tarihi 18.10.2011, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/27.php>;

Schostak, Zev, *Jewish Family Laws*, Jeryusalem: 1983.

Shapiro, Rabbi Rona, " Jewish Wedding 101: Seudat Mitzvah (The Wedding Meal)" erişim tarihi 02.01.2016, <http://www.ritualwell.org/ritual/jewish-wedding-101-seudat-mitzvah-wedding-meal>.

Slonim, Rivkah "The Mikvah", erişim tarihi 31.01.2016, http://www.chabad.org/theJewishWoman/article_cdo/aid/1541/jewish/The-Mikvah.htm.

Staff, MJL, "Kippah", erişim tarihi 01.02.2016, <http://www.myjewishlearning.com/article/kippah/>.

Thurian, Max, *Marriage and Celibacy*, London: SCM Press, 1959.

Ünal, Asife, *Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve İslâm'da Evlilik*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Vainstein, Rabbi Yaacov, *The Cycle of Jewish Life*, Jeruşalim: WZO, 1990.

Vana, Liliana, *Yahudilikte Kadın*, çev. Mehmet Aydın, Konya: NKM, 2013.

Ventura, Avram, *Yahudi Düşünü Gelenekleri-Simgeler ve Uygulamalar*, erişim tarihi 05.02.2016, <http://www.hristiyanurk.com/forums/topic/yahudi-dueduenue-ve-simgeleri/>.

"613 Mitsvot", erişim tarihi 04.02.2016, https://tr.wikipedia.org/wiki/613_Mitsvot.

"A list of the 613 Mitzvot", erişim tarihi 04.02.2016, <http://www.jewfaq.org/613.htm>.

"Celebrating a Jewish Wedding I" erişim tarihi 06.02.2016

<http://www.morashasyllabus.com/class/Celebrating%20a%20Jewish%20Wedding%20I.pdf>.

"Celebrating a Jewish Wedding II" erişim tarihi 06.02.2016

<http://www.morashasyllabus.com/class/Celebrating%20a%20Jewish%20Wedding%20II.pdf>.

"Ketuba", erişim tarihi 02.02.2016, http://www.sevivon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=24

"Kittel: Jewish Ceremonial Robe", erişim tarihi 01.02.2016, <http://www.religionfacts.com/kittel>.

"What is a Kittel", erişim tarihi 01.02.2016, <http://judaism.about.com/od/glossary/fl/What-is-a-Kittel.htm>.

"Yahudi Düşünü", erişim tarihi 02.02.2016, <http://worldofchasedut.com/yahudi-dugunu/>.

"Yahudiliğin Evliliğe Bakışı, Sözlenme", erişim tarihi 04.02.2016, https://tr.wikipedia.org/wiki/Yahudili%C4%9Fin_evlili%C4%9Fe_bak%C4%B1%C5%9F_a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1.

